

PAP MÁRK

Az ittas járművezetéshez használt jármű elkobzása a külföldi és a hazai szabályozás tükrében

Az alkoholtól befolyásolt állapotban történő járművezetés jelentősen növeli a közlekedési balesetek bekövetkezésének kockázatát¹, ezáltal nagymértékben veszélyezteti a közlekedés biztonságát, a közlekedésben részt vevő személyek életét és testi épségét. Az ittas vezetők jelentette közlekedésbiztonsági kockázat csökkentésében a büntetőjog, illetve a büntetőjog-alkalmazás jelentős szerepet tölt be, a nemzetközi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy az ittas járművezetés szigorú és gyors szankcionálása az elrettentés hatékony eszköze, és – más fontos tényezőkkel együtt – alkalmas az ittas vezetők által okozott közúti balesetek számának visszaszorítására.²

Emiatt több jogrendszerben megfigyelhető az ittas járművezetésre vonatkozó büntetőjogi szabályozás szigorítása az ittas állapot fogalmának – ezáltal a büntetőjog hatálya alá tartozó cselekmények – meghatározása és a szankciórendszer tekintetében egyaránt. Az ittas járművezetés miatt alkalmazható büntetőjogi szankciók körében számos országban egyre nagyobb szerephez jutnak azok, amelyeknek elsődleges céljuk az elkövető közúti közlekedésben való további részvételének korlátozása, illetve megakadályozása. Ez a tendencia a magyar jogalkotásban is tetten érhető: a 2013. július 1. napján hatályba lépő, a büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) ugyanis a különös méltánylást érdemlő esetek kivételével kötelezővé tette az ittas járművezetés elkövetőjével szemben a járművezetéstől eltiltás büntetés kiszabását.³

A járművezetéstől eltiltás az elkövetőt időlegesen vagy végleg megfosztja ugyan a közlekedésben járművezetőként való részvétel törvényes lehetőségétől⁴, e lehetőség elvesztése azonban – kétségtelen preventív hatása ellenére – az elkövetők egy részét nem tartja vissza a további járművezetéstől. Az eltiltás hatálya alatt álló személy ugyanis csak akkor szembesül a vezetési jogosultság el-

¹ Drinking and Driving: a road safety manual for decision-makers and practitioners. Global Road Safety Partnership, Geneva, 2007, p. 7.

² Uo. 18–19. o.

³ Btk. 55. § (2) bekezdés

⁴ 38/2007. BK vélemény

vesztésén túlmenő joghátránnyal, ha az eltiltás hatálya alatti vezetés a hatóságok tudomására jut, és e miatt az újabb jogsértés miatt vele szemben ismét – akár vagyoni jogait vagy személyi szabadságát is érintő – szankció kiszabására kerül sor. A magyar jogi szabályozást példaként említve, ha a járművezetéstől eltiltott személy az eltiltás hatálya alatt annak érvényesülési körébe tartozó járművet vezet, a szabálysértési elzárással is büntethető eltiltás a járművezetés hatálya alatt szabálysértését követi el.⁵ A járművezetéstől eltiltás hatálya alatti járművezetés miatti szankció kilátásba helyezése azonban gyakran önmagában nem alkalmas a büntetés céljaként meghatározott prevenciók céljainak elérésére.

David J. DeYoung 2013-as tanulmányában az ittas járművezetéssel kapcsolatos büntetékiszabási gyakorlatot és szankciórendszert elemezve kifejti, hogy a hagyományos megközelítés szerint az alkoholos befolyásoltság alatt álló járművezetők okozta közlekedési kockázat úgy csökkenthető, ha az ittas járművezetőket egy viszonylag rövidebb tartamú szabadságvesztéssel és egy azt követő, hosszabb tartamú járművezetéstől eltiltással meggátolják a közlekedésben való részvételben, az alkohollal kapcsolatos képzési és kezelési programokon való részvételük előírásával pedig megkísérlik megszüntetni az alkoholfüggőségüket. E hagyományos megközelítés korlátjaként említi azonban, hogy a szabadságvesztés – annak tartama alatt – fizikailag akadályosítja ugyan a járművezetést, a kutatások szerint nem alkalmas az ittas járművezetők visszatartására az ismételt elkövetéstől. A járművezetéstől eltiltás kapcsán pedig megjegyzi, hogy bár e büntetés bizonyítottan kifejt speciális és generális preventív hatást, a legtöbb elkövető az eltiltás tartama alatt is folytatja a járművezetést, így a közlekedésbiztonságra gyakorolt pozitív hatása ellenére a kiemelt kockázatot jelentő járművezetőkkel szemben nem teljesen hatékony. DeYoung szerint a hagyományos megközelítés korlátozott hatékonysága vezetett azokhoz a kiegészítő intézkedésekhez, amelyek nagyobb mértékben korlátozzák az ittas vezetők járművezetésének veszélyét. E viszonylag új ellenintézkedések egyik csoportja az ittas sofőrök által vezetett járműveket célozza, így ezeket DeYoung járműalapú szankcióknak (*vehicle-based sanctions*) nevezi, és egyebek mellett idesorolja az elkövetőket a járművükhöz való fizikai hozzáférésben meggátoló intézkedéseket, köztük a járműelkobzást is.⁶

⁵ A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 176. §.

⁶ David J. DeYoung: Controlling the Risk of Impaired Drivers Through Use of Vehicle-Based Sanctions. Impoundment, Forfeiture, and License Plate Sanctions. In: Countermeasures to Address Impaired Driving Offenders: Towards an Integrated Model. Transportation Research Circular, Number E-C174, August 2013, p. 20.

Az elkobzás a büntetendővé nyilvánított cselekménnyel a törvény által meghatározott viszonyban álló dolog tulajdonjogának állam javára történő elvonása az állam büntetőjogi igénye érvényesítésének keretében.⁷ Függetlenül attól, hogy az adott jogrendszerben mi az elsődleges rendeltetése, az elkobzás az ittas járművezetéshez használt jármű tulajdonjogának elvonásával kétségtelenül alkalmas prevenciós célok elérésére is, mivel azon túl, hogy jókora elrettentő hatással bírhat, az elkövetőt – az esetek többségében és legalább időlegesen – a közlekedésben járművezetőként való részvétel fizikai lehetőségétől is megfosztja. Az elkobzás az elrettentő hatást azáltal fejtheti ki, hogy a jármű tulajdonjogának elvesztése közvetlen vagyoni hátrányt okoz az elkövetőnek, a jármű pótlása pedig jelentősebb vagyoni ráfordítást igényel. Az elkobzás effajta egzisztenciális hatása az elkövető jövedelmi és vagyoni viszonyaitól függetlenül számottevő, ami kellő motiváció lehet a további ittas járművezetéstől való tartózkodásra. Az elkobzás természetesen nem akadályozza meg az elkövetőt abban, hogy az elkobzott járművet pótolja, vagy adott esetben más tulajdonában álló járművet vezessen, de feltehetően az esetek jelentős részében – a megfelelő anyagi eszközökkel vagy hozzáférhető más járművel nem bíró – elkövetőket legalább átmenetileg korlátozza a további járművezetésben. Feltehető továbbá, hogy ha a szankciót valamennyi újabb elkövetés esetén alkalmazzák, az elkövető csakhamar felhagy a további ittas vezetéssel.

Ezek a megfontolások is szerepet játszhattak abban, hogy számos külföldi államban az elkobzás jogintézményét a közlekedésbiztonság büntetőjogi eszközökkel történő előmozdításának szolgálatába állították, és az ittas sofőrök által vezetett járművek elkobzását kötelezővé vagy lehetővé tevő szabályozást vezettek be. Emellett a hazai jogalkalmazói gyakorlatban is felvetődött annak a lehetőségnek a vizsgálata, hogy – legalábbis a közlekedés biztonságára legnagyobb kockázatot jelentő bűnismétlő ittas vezetők esetében – az ittas vezetéshez használt járművet a Btk. hatályos rendelkezései alapján elkobozzák. Ezért a következőkben az ittas vezetéshez használt járművek elkobzásával kapcsolatos külföldi szabályozási megoldások ismertetésére kerül sor, majd pedig a hatályos magyar büntetőjogi szabályozást elemezve az ittas vezetéshez használt járművek hazai elkobzásának lehetősége lesz vizsgálat tárgya.

⁷ 33/2002. (VII. 4.) AB határozat

Az ittas vezetéshez használt járművek elkobzása egyes külföldi jogrendszerekben

Amerikai Egyesült Államok

Amerikában az ittas vezetéshez használt járművek elkobzására vonatkozó jogi szabályozás hosszú múltra tekint vissza. Jelenleg harmincöt szövetségi államban van jogszabályi lehetőség vagy kötelezettség az ittas járművezetés elkövetéséhez használt járművek elkobzására (*vehicle forfeiture*)⁸, sőt bizonyos államokban a helyhatóságoknak is van hatáskörük az ittas vezetés miatti elkobzással kapcsolatos jogszabályalkotásra. Emiatt az amerikai jogszabályi környezet teljes körű vázolója meghaladná jelen írás kereteit, a következőkben azonban példaként bemutatok néhány szövetségi állami szabályozást.

Minnesota államban egyebek mellett az úgynevezett kijelölt bűncselekmények elkövetéséhez használt gépjárművek tárgyai kötelezően elkobzásnak. Kijelölt bűncselekménynek minősülnek az ittas vezetés súlyosabb esetei, így az úgynevezett elsőfokú ittas járművezetés (*first-degree driving while impaired*) és az úgynevezett másodfokú ittas járművezetés (*second-degree driving while impaired*). Elsőfokú ittas vezetés akkor állapítható meg, ha az ittas vezetőt az elkövetés előtt tíz éven belül már legalább háromszor vagy többször elítélték ittas járművezetés miatt, vagy korábban már elítélték elsőfokú ittas vezetés vagy a törvényben taxatív felsorolt, alkohol vagy egyéb szer hatása alatt elkövetett, halált, súlyos testi sértést vagy vetélést okozó közlekedési bűncselekmények miatt. A másodfokú ittas járművezetést pedig az követi el, akinek esetében az elkövetéskor kettő vagy több súlyosító körülmény is fennállt. Az ittas járművezetés alapesete abban az esetben minősül kijelölt bűncselekménynek, ha olyasvalaki követi el, akinek a vezetői engedélyét, illetve vezetési jogosultságát a közbiztonságra általa jelentett veszély miatt visszavonták, vagy akinek a vezetői engedélyén olyan korlátozás szerepel, amely szerint nem fogyaszthat alkoholt vagy ellenőrzött anyagot.⁹

A gépjármű attól függetlenül elkobzás tárgya, hogy annak az elkövető vagy más személy a tulajdonosa. A gépjármű fogalma azonban nem terjed ki

⁸ Arthur Goodwin – Libby Thomas – Beaven Kirley – William Hall – Natalie O’Brien – Kate Hill: Countermeasures That Work: A Highway Safety Countermeasure Guide For State Highway Safety Offices. Eighth Edition. (Report No. DOT HS 812 202.) National Highway Traffic Safety Administration, Washington D.C., 2015. November, pp. 1–42.

⁹ Minnesota Statutes 169A.63 Subdivision 1. (e), Subdivision 6, 169A.24 és 169A.25

a lopott vagy egyébként jogsértő módon birtokba vett járművekre, így ezek nem eshetnek elkobzás hatálya alá.¹⁰ Ezen túlmenően a joggyakorlatban „az ártatlan tulajdonos védekezése” (*innocent owner defense*) elnevezéssel jelölt szabály szerint a gépjármű nem tárgya az elkobzásnak, ha annak tulajdonosa világos és meggyőző bizonyítékot tud szolgáltatni arra, hogy nem volt tényleges és konstruktív tudomása a gépjármű jogellenes célra – egyebek között ittas járművezetés céljára – történő használatáról, vagy ha a tulajdonos észszerű lépéseket tett a gépjármű elkövető általi használatának megakadályozása érdekében. Ha az elkövető a tulajdonos családtagja vagy a tulajdonossal közös háztartásban élő ember, és ittas járművezetés miatt korábban már legalább háromszor elítélték, vélelem szól amellett, hogy a tulajdonosnak tudomása volt a jármű jogellenes célú használatáról. A törvényi fogalom meghatározás szerint tulajdonosnak az minősül, aki jogosult a gépjármű birtoklására, használatára és irányítására, ideértve a jármű lízingelőjét is, ha a lízingszerződés futamideje legalább százyolcvan nap. A tulajdonos személyét illetően a törvény megdönthető vélelmet állít fel arra, hogy a közbiztonsági minisztérium (*Department of Public Safety*) nyilvántartásába tulajdonosként bejegyzett személy a gépjármű jog szerinti tulajdonosa. A közös tulajdonban álló járművek esetén pedig minden tulajdonos érdeke kiterjed az egész járműre.¹¹ A minnesotai legfelsőbb bíróság (*Supreme Court of Minnesota*) előtt folyamatban lévő ügyben a bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az *innocent owner defense* alkalmazható-e abban az esetben, ha az ittas vezetéshez használt jármű a házastársak közös tulajdonában áll, és az egyik tulajdonos maga az elkövető, míg a másiknak nem volt tényleges és konstruktív tudomása a jogellenes célra történő használatról. A bíróság a törvény teleologikus, rendszertani és nyelvtani értelmezése alapján arra az álláspont-ra jutott, hogy az elkobzás csak akkor mellőzhető, ha az *innocent owner defense* feltételei valamennyi tulajdonostárs esetében fennállnak, így ha a tulajdonostársak egyike maga az elkövető, az elkobzásnak nincs akadálya.¹²

A kötelező járműelkobzásnak a nyolcadik alkotmánykiegészítés a kegyetlen és szokatlan büntetés (*cruel and unusual punishment*) tilalmára vonatkozó rendelkezésével való összeegyeztethetősége is tárgyául szolgált a minnesotai bíróságok előtt folyamatban lévő több ügynek. A minnesotai legfelsőbb bíróság a kérdés megválaszolásakor a szövetségi legfelsőbb bíróság által kidol-

¹⁰ Minnesota Statutes 169A.63 Subdivision 1. (g)

¹¹ Minnesota Statutes 169A.63 Subdivision 1. (h), Subdivision 7. (d)

¹² Laase v. 2007 Chevrolet Tahoe, Supreme Court of Minnesota, 76 N.W. 2d 431 (Minn. 2009) (No. A27-2023)

gozott durva aránytalanság (*gross disproportionality*) formulát alkalmazta, amely szerint a büntetés akkor alkotmányellenes, ha a bűncselekmény súlyához képest durván aránytalan. Ennek meghatározása során figyelembe kell venni a cselekmény súlyának és a büntetés szigorúságának viszonyát, továbbá a büntetést össze kell hasonlítani az ugyanazon jogrendszerben más bűncselekmények miatt kiszabható, és a más jogrendszerekben ugyanazon cselekmény miatt kiszabható büntetésekkel. E teszt alapján a bíróság az alkotmánnyal összeegyeztethetőnek találta az elkövető tizenhatezer dollár értékű járművének elkobzását.¹³ Nem tekintette durván aránytalannak az elkövető által az ittas járművezetés elkövetésének napján vásárolt, negyvenezer dollár értékű gépkocsi¹⁴, egy másik ügyben pedig az elkövető billenőplatós teherautójának elkobzását sem, az utóbbi esetben kifejezetten hangsúlyozva, hogy a törvény szélesen értelmezi a gépjármű fogalmát és a gépjárművek minden típusára lehetővé teszi az elkobzást.¹⁵

Minnesota-ban az elkobzás közigazgatási vagy bírósági eljárás keretében történhet. Az elkobzott jármű vagy annak a hatóságnak a hivatalos célú használatában marad, amelyiknek hatásköre van a kijelölt bűncselekmény elkövetőjének őrizetbe vételére vagy alkoholtesztre kötelezésére, vagy pedig értékesítik. Az utóbbi esetben az értékesítésből származó bevételt elsősorban a lefoglalási, vontatási, tárolási, elkobzási és értékesítési költségek fedezésére kell fordítani, míg a fennmaradó összeg hetven százalékát az ittas járművezetéssel kapcsolatos végrehajtási, képzési vagy oktatási alapnak, harminc százalékát pedig az elkobzásban közreműködő vádhatóság feladatait támogató alapnak kell juttatni. Ha azonban a jármű egy pénzügyi intézmény javára szóló garancia vagy lízingszerződés tárgya, és a pénzügyi intézmény vállalja, hogy azt nem értékesíti az elkövetővel közös háztartásban élő személynek, a pénzügyi intézmény kérelmére a gépjárművet neki kell átadni. Ebben az esetben a pénzügyi intézménynek kell értékesítenie a járművet, a vételárból pedig meg kell térítenie az elkobzással kapcsolatos költségeket. A fennmaradó bevételt elsődlegesen saját követeléseinek kielégítésére fordíthatja, ha pedig ezt követően is marad a vételárból, azt be kell fizetnie az államkincstárnak.¹⁶

A minnesotai szabályozás értelmében az elkobzás tárgyául szolgáló gépjármű bírósági eljárás után lefoglalható. Nem kell azonban bírósági eljárás-

13 Miller v. One 2001 Pontiac Aztec, Supreme Court of Minnesota 669 N.W. 2d 893 (Minn. 2003)

14 New Brighton v. 2000 Ford Excursion, Minnesota Court of Appeals 622 N.W. 2d 364 (Minn. Ct. App. 2001)

15 Olson v. 1992 Mack Dumptruck, Minnesota Court of Appeals, A05-1458 (Minn. Ct. App. 2006)

16 Minnesota Statutes 169A.63 Subdivision 8-11.

nak megelőznie a lefoglalást, ha az jogszerű őrizetbe vételhez vagy házkutáshoz kapcsolódik, vagy ha a jármű büntetőeljárásban vagy elkobzásra irányuló eljárásban hozott bírósági ítélet tárgya, vagy ha a hatóságnak alapos oka van azt feltételezni, hogy a bírósági eljárás okozta késedelem a jármű eltüntetését vagy megsemmisítését okozná. Ha a járművet a nyomozás céljaira nem kell visszatartani, a tulajdonos kérelmére, a jármű forgalmi értékének megfelelő összegű biztosíték ellenében a lefoglalt jármű visszaadható a tulajdonosnak, de kizárólag az annak használatát megakadályozó eszközzel felszerelten. Ebben az esetben a biztosíték összege lesz az elkobzás tárgya.¹⁷

Tennessee államban azok a járművek esnek lefoglalás és elkobzás hatálya alá, amelyeket az elkövető öt éven belül a második vagy azt követő ittas járművezetéshez használt. A lefoglalás és az elkobzásra irányuló eljárás a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott, de közigazgatási jellegű eljárási szabályok szerint történik. Kifejezett törvényi rendelkezés folytán az elkobzásnak nem büntetőcélt kell szolgálnia, az elkobzás célja, hogy megakadályozza a gátlástalan és alkalmatlan személyeket abban, hogy Tennessee állam közútjain alkohol vagy kábítószer által befolyásolt állapotban járművet vezessenek. A törvény szerint miközben az elkobzás elrettentésül szolgálhat az ittas vezetők számára, egyúttal egy veszélyes eszközt is kivesz azoknak a személyeknek a kezéből, akik rendszeresen alkohol vagy kábítószer által befolyásolt állapotban vezetnek gépjárművet.¹⁸

Mivel a törvény az ittas járművezetést tiltó jogszabályi rendelkezés ismételt megsértéséhez, nem pedig az ittas vezetés miatti ismételt elítéléshez fűzi az elkobzás jogkövetkezményét, a szankció alkalmazásának nem előfeltétele a bűnösséget megállapító jogerős ítélet. Az ittas járművezetés megtörténte közigazgatási bírósági eljárásban jogerős büntetőítélet hiányában is bizonyítható, és az elkobzás gyakran meg is előzi a büntetőeljárás befejeződését. Ezen indokok alapján a Nashville-ben található *Tennessee fellebbviteli bíróság (Court of Appeals of Tennessee at Nashville)* úgy foglalt állást, hogy a közigazgatási bíró azzal az elkövetővel szemben is elrendelheti az elkobzást, akivel szemben a büntetőbíróság *nolle prosequi* – azaz a büntetőeljárás folytatását az érdemi döntés meghozatala előtt mellőző – döntést hozott.¹⁹

Floridában az ittas személy által vezetett jármű akkor esik lefoglalás és elkobzás hatálya alá, ha a bűncselekményt a korábbi ittas járművezetés miatt

¹⁷ Minnesota Statutes 169A.63 Subdivision 2., 4.

¹⁸ Tennessee Code Annotated, Uniform Classified and Commercial Driver License Act, Section 55-10-403.

¹⁹ Sammy Hargrove v. State of Tennessee, Department of Safety, Court of Appeals of Tennessee at Nashville (No. M2004-00410-COA-R3-CV, Filed September 15, 2005)

ti vezetőiengedély-felfüggesztés vagy -visszavonás hatálya alatt követte el. Törvényi előírás folytán azonban az elkobzásra irányuló eljárás során a bíróságnak figyelembe kell vennie, hogy az elkövető családjának rendelkezésére áll-e más közösségi vagy saját közlekedési eszköz. Az elkobzott jármű értékesítéséből származó bevétel felhasználásáról a törvény akként rendelkezik, hogy annak 30 százalékát a lefoglalást végrehajtó hatóság visszatartja, a fennmaradó hetven százalékból pedig először a bírósági eljárás költségeit kell kielégíteni, míg az ezen felüli vételrész a kincstárnak kell juttatni. A törvény a járműelkobzásra nem állapít meg további külön részletszabályokat, hanem a csempészáruk elkobzására vonatkozó törvény rendelkezéseinek alkalmazását írja elő.²⁰

Utóbbi törvény is tartalmaz *innocent owner defense* szabályt, amely szerint ha az elkobzás hatálya alá eső dolog nem az elkövető tulajdonában van, az csak abban az esetben kobozható el, ha a lefoglalást végrehajtó hatóság döntő bizonyítékkal támasztja alá, hogy a tulajdonos tudott vagy észszerű vizsgálódás után tudhatott volna a tulajdonjog tárgyának bűncselekmény elkövetéséhez történő használatáról vagy legalább ennek valószínűségéről. A törvény hasonló szabályt tartalmaz a jóhiszemű zálogjogosult, bérbeadó, lízingbe adó és a tulajdonostárs tulajdonhoz való jogának védelmében is.²¹ A Florida ötödik kerületi fellebbviteli bírósága (*Fifth District Court of Appeal of Florida*) által elbírált ügyben a tulajdonos azzal védekezett, hogy tudott ugyan az elkövető ittaságáról, arról azonban nem volt tudomása, hogy a vezetői engedélyét korábban ittas járművezetés miatt visszavonták, így ártatlan tulajdonosnak minősül. A bíróság azonban ezt a védekezést nem fogadta el, mivel az elkobzásnak csak az lett volna akadálya, ha a tulajdonos nem tudott volna a jármű bűncselekmény céljára történő használatáról²², az elkobzás tehát nem feltételezi, hogy a tulajdonos az elkobzás előfeltételül szolgáló valamennyi tényről tudomással bírjon.

Alaszkában ittas járművezetés esetén szintén elkobzás tárgya az elkövetéssel érintett gépjármű. Törvényi rendelkezés alapján az elkobzás azt a célt szolgálja, hogy elrettentse az elkövetőt az újabb elkövetéstől, védje a közbiztonságot és a közjót, elrettentsen más potenciális elkövetőket, valamint juttassa kifejezésre a közösség elítélését az elkövető cselekménye kapcsán. Az elkobzás elrendelése esetén a bíróságnak köteleznie kell az elkövetőt a jármű

²⁰ Florida Statutes Title XXIII 322.34 (9)

²¹ Florida Statutes Title XLVII 937.703 (7)-(8)

²² Department of Highway Safety & Motor Vehicles v. Dawna Megan-Neave, Fifth District Court of Appeal of Florida (No. 5D02-75, April 25, 2003).

elkobzásával kapcsolatos költségek megfizetésére is. Az elkobzott gépjármű felhasználásáról a közbiztonsági minisztérium rendelkezik, amely árverésen értékesítheti a járművet egészben vagy alkatrészenként, állami, helyi önkormányzati hatóság, a közigazgatási minisztérium (*Department of Administration*) vagy jótékonyossági szervezet tulajdonába adhatja, vagy elrendelheti a megsemmisítését.²³

Az alaszakai fellebbviteli bíróság (*Court of Appeals of Alaska*) az előtte folyamatban lévő egyik ügyben a büntetőeljárás és a polgári eljárásban elrendelt elkobzás kapcsolatát elemezte az ötödik alkotmánykiegészítés és az alaszakai alkotmánynak az ugyanazon cselekmény miatti újabb elítélést tiltó (*double jeopardy; kettős kockázat*) rendelkezése szempontjából, amely lényegében megfelel a *ne bis in idem* jogelvnek. A tényállás lényege szerint az elkövető ellen ittas járművezetés és alkoholteszt végzésének megtagadása miatt büntetőeljárás indult, de még annak befejeződése előtt az Anchorage város önkormányzata által a korábban hatályos helyi szabályozás alapján indított polgári eljárásban elrendelték az elkövetéshez használt jármű elkobzását. A terhelt a büntetőeljárásban indítványozta a vád elejtését, mivel álláspontja szerint a járműve elkobzása már önmagában felért egy büntetéssel, így a kettős kockázatra vonatkozó alkotmányos szabály értelmében ugyanazon cselekmény miatt vele szemben újabb büntetés nem volt kiszabható. A bíróság a szövetségi legfelsőbb bíróság gyakorlatát is figyelembe véve úgy foglalt állást, hogy különbséget kell tenni az *in personam* és az *in rem* elkobzás között. Míg az előbbi egy bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott büntetés, az utóbbi azon az alapon alkalmazható, hogy a tulajdonjog tárgya bűncselekmény elkövetéséhez kapcsolódik, függetlenül attól, hogy a tulajdonos bűnös-e valamely bűncselekmény elkövetésében. Az *in rem* elkobzás elméleti alapja az, hogy a tulajdonjog tárgya a tulajdonosa kezében kockázatosává válik, mert vagy maga használja bűncselekmény elkövetésére vagy ezt másnak engedi meg. Az *in rem* elkobzás tehát azzal a tulajdonossal szemben alkalmazható, akinek felróható a tulajdonjog tárgyának bűncselekmény céljára történő felhasználása, és mivel ebből a szempontból nem releváns, hogy maga a tulajdonos követte-e el a cselekményt, az *in rem* elkobzás a kettős kockázat alkalmazásában nem tekinthető a bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott büntetésnek. Annak eldöntése során, hogy adott esetben az elkobzás *in personam* vagy *in rem* elkobzásnak minősül-e, vizsgálni kell egyrészt, hogy a jogalkotó szándéka az elkobzást előíró törvényi rendelkezés büntető-

²³ Alaska Statutes § 28.35.036.

vagy polgári eljárásban történő alkalmazására irányult-e, másrészt hogy az eljárás ténylegesen nem annyira megtorló jellegű-e, hogy a jogalkotói szándék ellenére sem tekinthető polgári természetűnek. E teszt alapján a bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy Anchorage város helyi önkormányzati szabályozása *in rem* elkobzást tett lehetővé, ezért az elkövető járművének elkobzása a kettős kockázatra vonatkozó szabály alkalmazásában nem minősült büntetésnek.²⁴

Franciaország

A francia közúti törvény (*Code de la route*) mint kiegészítő büntetést szabályozza az ittas járművezetés elkövetéséhez használt jármű kötelező elkobzását (*confiscation obligatoire*), és a szankciót alkalmazni rendeli akkor is, ha az elkövető nem veti alá magát az ittas állapottal kapcsolatos ellenőrzésnek, amely önmagában is büntetendő. A szankció abban az esetben alkalmazható, ha az elkövető a büntető törvénykönyv (*Code pénal*) 132-10 cikke szerinti értelemben vett visszaesőnek minősül, azaz korábban ittasan elkövetett járművezetés bűncselekménye miatt már elítélték és az előző büntetés kitöltésétől vagy elévülésétől számított öt éven belül újabb ittas járművezetést követett el. Az elkobzás további feltétele, hogy a jármű tulajdonosa maga az elkövető legyen. A törvény értelmében az elkobzás különösen indokolt esetben mellőzhető.²⁵

Az elkobzás mellőzését a bírónak minden esetben indokolnia kell, és döntése során mérlegelheti például az elkövetés körülményeit, az elkövető személyiségét, jövedelmi viszonyait és kiadásait, a jármű értékét, az elkobzás szükségességét az újabb bűncselekmény elkövetésének megelőzéséhez, továbbá az elkobzásnak az elkövető közeli hozzátartozóira gyakorolt hatását.²⁶ Az ittas állapottal kapcsolatos ellenőrzés megtagadása miatti elkobzás mellőzése képezte a semmítőszék (*Cour de cassation*) előtti azon eljárás tárgyát, amelyben az elkövető arra hivatkozott, hogy az elkobozni rendelt gépjármű nélkülözhetetlen a testi fogyatékos felesége szállításához. A bíróság nem vi-

²⁴ John K. Davis v. Municipality of Anchorage, Court of Appelas of Alaska (No. A-6318, September 19, 1997).

²⁵ Code de la route, Article L234-12, I. 1° és Code pénal Article 132-10.

²⁶ Circulaire du 6 juillet 2011 relative à la présentation des dispositions de droit pénal et de procédure pénal relatives à la lutte contre la violence routière résultant de la loi no. 2011-267 du 14 mars 2011 d'orientation et de programmation pour la performance de la sécurité. Bulletin officiel du ministère de la justice et des libertés, no. 2011-07 du juillet 2011.

tatta, hogy ez a körülmény megalapozhatná az elkobzás mellőzését, de mivel adott esetben semmilyen bizonyíték nem támasztotta alá az elkövető állítását, a kötelező elkobzás elrendelése jogszerűnek bizonyult.²⁷

Luxemburg

A luxemburgi közúti törvény (*Code de la route*) szerint az elkobzást (*confiscation spéciale*) kötelezően el kell rendelni, ha a járművezető újabb ittas járművezetést követ el a korábbi, ugyanilyen bűncselekmény elkövetése miatti bűnösségét megállapító ítélet jogerőre emelkedésétől számított három éven belül.²⁸ A büntető törvénykönyv (*Code pénal*) szabályaival összhangban az elkobzás csak az elkövető tulajdonában álló gépjárműre rendelhető el.²⁹ Sajátos megoldás, hogy az elkobzást elrendelő ítéletben a bíró azt is megállapítja, hogy az elkövető milyen összegű bírságot köteles megfizetni abban az esetben, ha az elkobzás valamilyen okból nem hajtható végre. A bírság összegének meghatározásában a bírónak meglehetősen széles mérlegelési lehetősége van, a törvény ugyanis csupán annyi korlátot állít, hogy a bírság összege nem haladhatja meg a jármű értékét. A későbbi elkobzás végrehajthatóságát hivatott azonban biztosítani az elkövetéshez használt jármű lefoglalása, amelyre a közúti törvény speciális rendelkezéseket tartalmaz. A lefoglalás nem kötelező, de a rendőrség ittas járművezetés észlelése esetén jogosult lefoglalni az elkobzás alá eső járművet. A lefoglalás tartama legfeljebb nyolc nap lehet, kivéve, ha a vizsgálóbíró e határidőn belül határozatot hoz annak fenntartásáról, utóbbi esetben a lefoglalás az eljárás jogerős befejezéséig tart. A lefoglalás megszüntethető óvadék vagy biztosíték letétbe helyezése ellenében, amelynek összege nem haladhatja meg a jármű értékét. Ha a lefoglalás három hónapnál tovább tart, és annak fenntartását nem kérték, a vizsgálóbíró elrendelheti a jármű értékesítését, ez esetben a letétbe helyezett vételár a lefoglalt jármű helyébe lép.³⁰

Az iménti szabályozásnak a luxemburgi alkotmány törvény előtti egyenlőséget deklaráló rendelkezésével való összeegyeztethetőségét vitatta a luxemburgi semmítőszék (*Cour de Cassation*) előtt folyamatban lévő ügyben az a vádlott, akinek gépjárművét a bíróság ittas járművezetés miatt elkoboz-

²⁷ Cour de cassation, chambre criminelle, audience publique du mercredi 4 mars 2015, No. de pourvoi: 13-86954.

²⁸ Code de la route (Loi du 14 février 1955) Art. 12. Paragraphe 2.

²⁹ Code pénal Article 31.; Arrêt de la Cour Constitutionnelle 7 janvier 2011 dans l'affaire no. 00059 du registre.

³⁰ Code de la route (Loi du 14 février 1955) Art. 14.

ni rendelte, a kiegészítő bírság összegét pedig húszezer euróban határozta meg. A védelem érvelése szerint a szabályozás különbséget tesz a visszaeső ittas vezetők között aszerint, hogy a gépjármű tulajdonosai vagy annak csupán használói. Elkobzás ugyanis csak az előbbiekkal szemben rendelhető el, míg ha az elkövető a munkáltatója vagy az ügyvezetése alatt álló jogi személy tulajdonában álló gépjárművet vezet ittas állapotban, elkobzásnak nincs helye. Mindemellett nem ugyanolyan súlyú büntetést szenved el az a két tettes sem, akik azonos körülmények között követik el az ittas járművezetés bűncselekményét, de egyikük gépjárműve százezer eurót, míg a másik elkövető járműve csak tízezer eurót ér. A semmítűszék helyt adott a jogorvoslati kérelemnek, döntése értelmében a szabályozás olyan alkotmányossági kérdéseket vet fel, amelyeket a másodfokon eljáró bíróság köteles lett volna az alkotmánybíróság elé utalni.³¹ Ez után az ügy a luxemburgi alkotmánybíróság elé került, amely a törvény előtti egyenlőség alkotmányos követelményével összeegyeztethetőnek találta a szabályozást. Indokolásának lényege szerint az elkobzás büntetés jelleget ölt, a büntetés személyre szabottságának elve és a harmadik személyek tulajdonhoz való jogának védelme pedig megköveteli, hogy az elkobzás az elkövető tulajdonában álló dolgokra korlátozódjék. A tulajdonos és nem tulajdonos elkövetők közötti megkülönböztetés nem jelent személyek csoportjai közötti különbségtételt, az elkobzás alá eső dolgok értéke közötti különbség pedig objektív és észszerűen igazolt azáltal, hogy az érték az elkobzás tárgyául szolgáló dolog inherens része, és az elkobzás a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használt dologra értékére tekintet nélkül kiterjed, mivel az elkövető azt szabad akaratából használta fel bűncselekmény elkövetéséhez.³²

A luxemburgi alkotmánybíróságnak egy másik eljárásban a büntetőügyben eljáró bíróság kezdeményezése folytán abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a közúti törvény kötelező elkobzásra vonatkozó – sem az elkobzás alá eső gépjármű értéke, sem a kiegészítő bírság összege tekintetében maximumot meg nem határozó – szabályozása összhangban áll-e a büntetések törvényességének alkotmányos követelményével, amely magában foglalja a büntetés határozottságát is. Az alkotmánybíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az elkobzás alsó és felső értékhatár nélkül is kellőképpen meghatározott büntetés az elkobzás alá eső dolog természete által, a kiegészí-

31 Cour de cassation du Grand-Duché de Luxembourg, No. 19/2010 pénal du 25.3.2010, Not. 06832/08/CC, Numéro 2723 du registre.

32 Arrêt de la Cour Constitutionnelle 7 janvier 2011 dans l'affaire no. 00059 du registre; ezzel egyezően: Arrêt de la Cour Constitutionnelle 7 janvier 2011 dans l'affaire no. 00060 du registre.

tő bírság tekintetében pedig a törvény tartalmaz felső határt, mivel a gépjármű értékét meghaladó bírság kiszabását nem teszi lehetővé. Általánosabb megközelítésben pedig rámutatott, hogy a visszaesőnek az újabb bűncselekmény elkövetése előtt a korábbi jogerős elítélése alapján számítani kell arra, hogy súlyosabb büntetésnek teszi ki magát, a jogalkotónak pedig felhatalmazása van arra, hogy a visszaesőkre súlyosabb büntetést írjon elő, ha a büntetés az elérni kívánt céllal kapcsolatban áll és azzal arányos. Ezért az alkotmánybíróság megítélése szerint a kötelező elkobzás nem sérti a büntetés meghatározottságának követelményét sem.³³

Az alkotmánybíróság utóbbi döntése után a semmítőszék előtt folytatódó ügyben a kötelező elkobzásnak az Emberi jogok európai egyezménye első kiegészítő jegyzőkönyvének tulajdonhoz való jogra vonatkozó rendelkezéseivel való összeegyeztethetősége is felvetődött. A semmítőszék az első kiegészítő jegyzőkönyvnek a tulajdonhoz való jog korlátozására vonatkozó előírására figyelemmel úgy foglalt állást, hogy a kötelező elkobzás a közúti balesetek csökkentését célzó politika része, és olyan rendelkezésnek minősül, amely legitim célt követ és összeegyeztethető a közérdekkel. Ez a szankció csak bizonyos súlyú bűncselekmények esetén alkalmazható, és a jogalkotó által követett, a közérdeket szolgáló cél elérésének eszköze.³⁴

Svájc

A svájci *Strassenverkehrsgesetz* (a továbbiakban: SVG) 2013. január 1. óta hatályos rendelkezése abban az esetben teszi lehetővé a jármű elkobzását, ha azzal súlyos és gondatlan közlekedési szabályszegést követtek el, és az elkobzás az elkövetőt visszatarthatja a további súlyos közlekedési szabályszegéstől.³⁵

A *Bundesgericht* gyakorlata szerint a gépjármű elkobzása az SVG 90. cikk második bekezdése szerinti értelemben vett súlyos közlekedési szabályszegés esetén jöhet szóba³⁶, amely egy objektív és egy szubjektív feltétel fennállása esetén valósul meg. Az objektív tényállási elem akkor áll fenn, ha az elkövető egy fontos közlekedési előírást objektíve súlyos módon figyelmen kívül hagy, és a közlekedés biztonságát súlyosan veszélyezteti, ami

33 Arrêt de la Cour Constitutionnelle 9 mars 2012 dans l'affaire no. 00071 du registre.

34 Cour de cassation du Grand-Duché de Luxembourg, No. 47 / 2013 pénal du 11.7.2013., Not. 21532/10/CC, Numéro 3242 du registre.

35 Strassenverkehrsgesetz (SVG) vom 19. Dezember 1958 Art. 90a

36 BGE 139 IV 250

nemcsak közvetlen, hanem egy magasabb fokú absztrakt veszély esetén is megállapítható. A szubjektív tényállási elem a bűnösség magas foka, gondatlan elkövetés esetén legalább a súlyos gondatlanság.³⁷

A jogalkotó célja az elkobzás lehetővé tételével elsősorban az volt ugyan, hogy represszív szankcióval visszaszorítsa a jelentős sebességtúllépéssel kapcsolatos bűncselekményeket, az elkobzás egyéb súlyos közlekedési bűncselekmények esetén is alkalmazható.³⁸ Utóbbi körbe tartozhatnak az ittas járművezetés súlyosabb esetei is, figyelemmel arra, hogy az SVG a vezetői engedély visszavonása szabályainak alkalmazásában az ittas állapotban történő járművezetést is súlyos szabályszegésnek tekinti.³⁹ A svájci bírói gyakorlatban van továbbá olyan álláspont is, amely szerint a súlyos közlekedési szabályszegésnek nem minősülő, de az SVG-be ütköző egyéb cselekményeknél a büntető törvénykönyv általános szabályai alapján jöhet szóba az elkobzás elrendelése.⁴⁰

A törvényjavaslathoz fűzött indokolás tartalmazza, hogy egyes kantonokban súlyos közlekedési bűncselekmények esetén a büntető törvénykönyv elkobzásra vonatkozó általános szabályai alapján az SVG módosítása előtt is elkobozták és értékesítették a gépjárműveket, a módosítással azonban ez a kérdéskör egységes szabályozást kap. Az indokolás kitér arra is, hogy mivel a gépjármű elkobzása beavatkozás a tulajdonhoz való jogba, meg kell felelnie az arányosság követelményének. Ezért az elkövetéshez használt gépjármű nem kobozható el automatikusan minden súlyos közlekedési szabályszegés esetén, az elkobzás csak kivételes esetekben arányos és indokolt, az pedig a jogalkalmazó feladata, hogy eldöntse, az elkobzás feltételei az általa elbírált ügyben fennállnak-e.⁴¹ A törvényjavaslat indokolása szerint akár harmadik személy tulajdonában álló gépjármű is elkobozható, feltéve hogy az az elkövető részére a továbbiakban is hozzáférhető lenne, így például ha a gépjármű egy családtag vagy ismerős személy tulajdona. Ha azonban a gépjármű használatára a tulajdonos vagy üzemben tartó beleegyezése nélkül került sor, az elkobzás nem jöhet szóba.⁴²

Az SVG értelmében a bíróság elrendelheti a gépjármű értékesítését, és az értékesítési és eljárási költségek levonása után fennmaradó bevétel felhasz-

37 BGE 131 IV 133

38 Botschaft zu Via sicura, Handlungsprogramm des Bundes für mehr Sicherheit im Strassenverkehr. Bundesblatt, Nr. 49, vom 14 Dezember 2010, S. 8449., 8463.

39 Strassenverkehrsgesetz (SVG) vom 19. Dezember 1958 Art. 16c, Absatz 2, Buchstabe b.

40 Obergericht des Kantons Zürich UH140223 (16.10.2014).

41 Botschaft zu Via sicura... i. m. 8484–8485. o.

42 Uo. 8485., 8513. o.

nálását is meghatározhatja.⁴³ A lefoglalt gépjármű értékesítése mellett a másik lehetőség a büntető törvénykönyv rendelkezései alapján annak megsemmisítése. Ha a bíróság a gépjármű értékesítését rendeli el, az értékesítési és eljárási költségek levonása után fennmaradó vételár a bíróság rendelkezésétől függően a sértettnek vagy áldozatsegítő szervezetnek juttatható.⁴⁴

Belgium

A közlekedési rendőrségről szóló belga törvény (*Loi relative à la police de la circulation routière*) alapján az elkövetéshez használt jármű elkobzására a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények elkövetőivel szemben van mód. Idetartoznak az ittas járművezetés meghatározott esetei, továbbá az alkoholteszten való közreműködés megtagadása is. A szankció alkalmazása nem kötelező, az a bíróság mérlegelésétől függ. Az ittas járművezetéshez használt gépjármű a járművezetéstől történő végleges vagy legalább hat hónap tartamú eltiltás mellett kobozható el, feltéve hogy a jármű az elkövető tulajdona.⁴⁵

Olaszország

Az olasz közúti törvény (*Nuovo codice della strada*) az ittas járművezetés legsúlyosabb eseteiben, azaz ha az elkövető véralkoholszintje a literenkénti 1,5 g mértéket meghaladja – lényegében kiegészítő szankcióként –, kötelezővé teszi az elkövetéshez használt gépjármű elkobzását, kivéve, ha a jármű harmadik személy tulajdona. Kötelező az elkobzás alkalmazása akkor is, ha a járművezető megtagadja a közreműködést az alkoholteszt elvégzésében. A törvény lehetőséget ad arra is, hogy az elkövető az ittas vezetés miatt kiszabott szabadságvesztést vagy pénzbüntetést közérdekű munkával megváltsa. A közérdekű munka teljesítése esetén a bíró újabb meghallgatást tart, és visszavonja a jármű elkobzására vonatkozó döntést, közérdekű munka teljesítésével kapcsolatos kötelezettségek megszegése esetén azonban – figyelemmel a jogsértés okaira, jelentőségére és körülményeire – visszavonja a közérdekűmunka-büntetést, így az eredeti büntetés és az elkobzás végrehajtandó. A büntetés közérdekű munkával történő megváltására csak egy alkalommal van

⁴³ Strassenverkehrsgesetz (SVG) vom 19. Dezember 1958 Art. 90a.

⁴⁴ Botschaft zu Via sicura... i. m. 8485., 8513. o.

⁴⁵ Loi relative à la police de la circulation routière [M. B. 27.03.1968] Article 50 § 2., Article 51.

lehetőség, továbbá az kizárt abban az esetben, ha az ittas járművezető közúti balesetet okozott.⁴⁶

Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyságban az ittas járművezetéshez használt jármű elkobzása nem kötelező, csupán lehetőség. Ennek jogszabályi alapja a büntetőbíróságok hatásköréről szóló *Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000* [a továbbiakban: PCC(S)A], amely egyebek mellett a bűncselekmény elkövetésének céljára használt dolgok tulajdonjogának elvonását teszi lehetővé. Az elkobzás elrendelése bírói mérlegeléstől függ, amelynek során a törvény kifejezett rendelkezése folytán figyelembe kell venni a dolog értékét és az elkobzásnak – a bíróság által alkalmazni szándékozott egyéb szankciókkal együtt – az elkövetőre gyakorolt valószínűsíthető pénzügyi és egyéb hatásait. A törvény egyértelművé teszi, hogy ha valaki a járművével a közúti közlekedési szabálysértésről szóló törvény (*Road Traffic Offenders Act 1988; RTOA*) által szabadságvesztéssel büntetni rendelt bűncselekményt követ el, a járművet úgy kell tekinteni, mint amelyet a bűncselekmény elkövetésének céljára használtak.⁴⁷ Az e törvény által szabadságvesztéssel büntetni rendelt bűncselekmények közé tartozik az ittas állapot miatt a vezetésre alkalmatlan állapotban történő járművezetés is.

A törvény Skóciára alkalmazandó speciális rendelkezése anélkül, hogy a járművet a bűncselekmény elkövetésének céljára használt dolognak minősítsen, úgy rendelkezik, hogy ha valaki jármű vezetésével a törvény által szabadságvesztéssel büntetni rendelt bűncselekményt követ el, a bíróság az ügyész indítványára elrendelheti az érintett jármű elkobzását. Abban az esetben, ha a bíróság megítélése szerint észszerű okok vannak annak feltételezésére, hogy a járművet elkobozzák, a bíróság elrendelheti a gépjármű tárolására szolgáló helyiség átkutatását és a gépjármű lefoglalását is.⁴⁸

Általános megállapítások

Az ismertetett külföldi szabályozási megoldások alapján megállapítható, hogy az ittas járművezetéshez használt járművek elkobzására jellemzően ki-

⁴⁶ Nuovo codice della strada (Decreto Legislativo N. 285 del 30/04/1992) articolo 186.

⁴⁷ Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 143.

⁴⁸ Road Traffic Offenders Act 1988 33A.

fejezetten ezt előíró speciális jogszabályi rendelkezés alapján, nem pedig a büntetőjog elkobzásra vonatkozó általános szabályainak alkalmazásával kerül sor. E szabályok az esetek többségében nem az adott állam büntetőjogi kódexében, hanem a közúti közlekedésre vonatkozó törvény büntető jellegű előírásai között kaptak elhelyezést, és e törvény esetenként az elkobzás alá eső járművek lefoglalására is speciális rendelkezéseket állapít meg. Abból következően, hogy az elkobzásra rendszerint nem a büntetőjogi kódex alapján kerül sor, a külföldi szabályozásokat vizsgálva teljes határozottsággal nem foglalható állás abban a kérdésben, hogy az adott jogrendszerben a járművet dogmatikai szempontból elkövetési eszköznek tekintik-e. Ettől csak a PCC(S)A szabályozása tér el, amely az elkobzásra vonatkozó általános szabályokat kiegészítő kifejezett jogszabályi rendelkezéssel egyértelművé teszi, hogy a közúti közlekedési szabálysértésről szóló törvény által szabadságvesztéssel büntetni rendelt bűncselekmények, így a jármű ittas járművezetés esetén is elkövetési eszköznek tekintendő, és ilyenként esik elkobzás alá a törvényben meghatározott esetekben.

Míg a járműelkobzás anyagi jogi szabályai az általános büntetőjogi szabályoktól jellemzően elkülönülnek, eljárásjogi szempontból különbség mutatkozik az európai és az amerikai jogrendszerek között. Míg az ismertetett európai megoldások mindegyikében csak büntetőeljárás keretében rendelhető el az ittas vezetéshez használt jármű elkobzása, az Amerikai Egyesült Államokban az elkobzás alkalmazása nem szükségszerűen büntetőeljárásban történik, ugyanakkor ez nem kizárólag az ittas vezetés miatt alkalmazható elkobzás sajátossága.

Az ittas vezetéshez használt jármű elkobzására vonatkozó speciális jogszabályi előírás hiányában az egyes államok bírói gyakorlata a jármű elkövetési eszközként történő elkobozhatóságát illetően akár egymástól ellentétes álláspontra is helyezkedhet. Míg Svájcban már az SVG releváns rendelkezésének hatálybalépése előtt is alkalmazták az elkobzás általános szabályait a közlekedési bűncselekmények elkövetéséhez használt járművek vonatkozásában, és ezt a gyakorlatot a bíróságok egy része az SVG elkobzási szabályainak hatályán kívül eső cselekményekre is fenntartotta, addig Németországban az elkövetési eszköz elkobzására vonatkozó általános büntetőjogi szabályoknak az ittas vezetéshez használt járművekre történő alkalmazásától a bírói gyakorlat elzárkózott. Az ittas vezetéshez használt jármű kötelező elkobzását követelő petíció kapcsán a *Bundestag* petíciós bizottsága például kifejtette, hogy a büntető törvénykönyv szerint elkobzás alá esnek ugyan a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszközök, köztük akár a járművek is, az

ittas járművezetés bűncselekménye esetén ezen általános szabály alapján a jármű elkobzásának nincs helye. A jármű ugyanis nem elkövetési eszköz, hanem magának az elkövetési magatartásnak a szükségszerű tárgya (úgynevezett *Beziehungsgegenstand*), ezért elkobzásnak csak ezt lehetővé tevő különleges előírás esetén lenne helye.⁴⁹

Megállapítható az is, hogy a járműelkobzást előíró jogszabályi rendelkezések néhány kivételtől eltekintve elsősorban az ittas járművezetés legnagyobb tárgyi súlyú eseteire, valamint – magyar büntetőjogi terminológiával – a különös és többszörös visszaesőkre tartják fenn az elkobzás alkalmazhatóságát. Ennek magyarázata elsősorban abban keresendő, hogy az elkobzás a tulajdonhoz való jog elvonását idézi elő, ezért jogrendszerrel függetlenül általában csak akkor felel meg a tulajdon védelmét szavatoló alkotmányos és emberi jogi követelményeknek, ha az elkövető tulajdonhoz való jogába történő beavatkozás mértéke a jogsértés súlyával arányban áll. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata szerint a javak békés élvezetébe történő beavatkozás abban az esetben nem sérti az Emberi jogok európai egyezményének első kiegészítő jegyzőkönyvét, ha az tisztességes egyensúlyt teremt a közérdek és az egyén alapvető jogainak védelme között. A beavatkozásnak a közérdeket kell szolgálnia, továbbá észszerűen arányban kell állnia a beavatkozással érintett egyénnek a javai békés élvezetéhez fűződő jogával, más szóval nem jelenthet számára egyéni és eltúlzott terhet. Az elkobzás esetén ez lényegében azt jelenti, hogy a tulajdonjog elvonásában megnyilvánuló beavatkozásnak arányban kell állnia a jogsértés súlyával.⁵⁰

Jelentős eltérés van ugyanakkor az ismertetett szabályozások között abban, hogy az elkobzást csak az elkövető vagy más személy tulajdonában álló járművek esetén is lehetővé teszik-e, ha igen, milyen feltételek mellett, biztosítanak-e mérlegelési jogkört a bíróságnak az elkobzás alkalmazását illetően, vagy esetleg lehetőséget adnak-e az elkobzás valamilyen formában történő megváltására.

⁴⁹ Deutscher Bundestag Petitionsausschuss Pet 4-18-07-45004-007975.

⁵⁰ Ismayilov v. Russia, European Court of Human Rights, Application no. 30352/03 (6 November 2008).

Az ittas járművezetéshez használt jármű elkobzásának lehetősége a magyar jogi szabályozás alapján

A magyar Btk. az ittas járművezetés bűncselekményéhez kifejezett jogszabályi rendelkezéssel nem fűzi a jármű elkobzásának jogkövetkezményét, mindamelllett lehetőségként felvetődhet a járműnek mint az elkövetéshez eszközül használt dolognak a Btk. szabályai alapján történő elkobzása. Kiindulópontként fontos azonban hangsúlyozni, hogy a magyar büntetőjog szankciórendszerében az elkobzás nem büntetés, hanem védelmi jellegű intézkedés, amely azonban bizonyos esetekben mégis büntetés jelleget ölthet. E büntetőjogi jogkövetkezmény intézkedés jellegét erősíti, hogy kizárólag a büntetendő cselekménnyel törvény által meghatározott kapcsolatban lévő dolgokra terjed ki, nem kizárólag az elkövetővel szemben alkalmazható, és nem feltétele, hogy az elkövető büntetőjogilag felelősségre vonható legyen. Az elkobzásnak mint intézkedésnek nem elsődleges célja, hogy joghátrány alkalmazásával újabb bűncselekmény elkövetésétől tartson vissza, mindamelllett a gyakorlatban súlyos hátrányt is jelenthet az elkövetőre, ez esetben büntetés jellege van⁵¹, így a speciális és generális prevenciók elérésének alkalmas eszköze lehet.

A Btk. az elkobzás alá eső dolgokat taxatívra felsorolja. E felsorolásból az ittas járművezető által vezetett gépkocsi elkobzása az elkövetéshez eszközül használt dolog elkobzását előíró Btk. 72. § (1) bekezdés a) pontja alapján jöhet szóba. Az elkövetési eszköz elkobzásának a Btk. 72. § (3) bekezdésében meghatározott feltétele, hogy a dolog vagy az elkövető tulajdona legyen, vagy – ha az más személy tulajdonában áll – annak tulajdonosa az elkövetésről, pontosabban az elkövetőnek a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándékáról előzetesen tudomással bírjon. Természetesen az elkövetők közös tulajdonában álló elkövetési eszköz is elkobzás alá esik. Az elkövető és az elkövetőnek nem minősülő személy közös tulajdonában álló (például házassági vagyonközösség részét képező) dolgok elkobozhatóságát illetően azonban a bírói gyakorlat csak abban egységes, hogy kizárólag a dolog egészének elkobzása rendelhető el, az elkövető tulajdoni hányadának elkobzására nincs lehetőség. Míg azonban a bírói gyakorlatban érvényesülő egyik álláspont szerint az ilyen dolgok csak akkor kobozhatók el, ha a tulajdonostárs az elkövetésről előzetesen tudott⁵², a má-

⁵¹ A Legfelsőbb Bíróság BK 67. számú véleménye.

⁵² Fővárosi Törvényszék 2.B.880/2011/30. (Fővárosi Ítéletábla 5.Bf.220/2012/9.); Szegedi Ítéletábla Bf.III.31/2015/17.

sik álláspont a kívülálló tulajdonostárs előzetes tudomásszerzésének hiányát nem tekinti az elkobzás akadályának.⁵³

A következőket bírói gyakorlat értelmében az elkövetési eszköz csak ingó dolog lehet⁵⁴, amely csak szándékos bűncselekmény esetén kobozható el, mivel az a törvényi feltétel, hogy az elkövető a dolgot a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használta vagy arra szánta, szándékos magatartást feltételez. Az elkövetési eszköz a szándékos bűncselekmények minden változatánál, így az úgynevezett vegyes bűnösségű bűncselekmények esetén is elkobzás alá esik. Mivel fogalmilag kizárt, hogy a gondatlan bűncselekmény elkövetője a dolgot bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használta vagy arra szánta⁵⁵, a gondatlanságból elkövetett bűncselekmény esetén a Btk. 72. § (1) bekezdés a) pontja alapján elkobzásnak nincs helye.⁵⁶

A törvényi megfogalmazás nem hagy kétséget afelől, hogy a Btk. 72. § (1) és (2) bekezdésében felsorolt dolgok elkobzása nem bírói mérlegeléstől függ, ezért ha valamely dolog elkövetési eszköznek minősül, azt a bíróságnak a Btk. 72. § (1) bekezdés a) pontja alapján, a Btk. 72. § (3) bekezdésében meghatározott további feltételek fennállása esetén kötelezően, és – mivel a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 2. § (4) bekezdése alapján a vádlónak az intézkedés alkalmazására vonatkozó indítványához nincs kötve – erre irányuló ügyészi indítvány hiányában is alkalmaznia kell.

A Btk. 73. § azonban lehetőséget teremt az elkobzás méltányosságból történő mellőzésére, amelyre csak kivételesen, akkor kerülhet sor, ha az intézkedés alkalmazása az elkövetőre vagy a tulajdonosra a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene. A méltányosság gyakorlása nemzetközi jogi kötelezettség alapján, bünszervezetben történő elkövetés, továbbá a törvényben taxatív felsorolt bűncselekmények esetén kizárt, e kizáró tényezők az ittas járművezetés esetén nem jutnak érvényre. A tulajdoni hányad elkobozhatóságának kizártságára tekintettel az elkövetők közös tulajdonában álló, vagy az elkövető és kívülálló, de az elkövetésről előzetesen tudomással bíró személy közös tulajdonában álló dolog elkobzását mellőzni kell, ha annak a Btk. 73. §-ában meghatározott feltételei bármelyik tulajdonostárs esetében fennállnak. Az elkobzás kötelező jellegéből következik, hogy ha a bíróság az elkobzást a Btk. 73. § alapján méltányosságból

⁵³ Győri Törvényszék B.327/2013/21. (Győri Ítéletábla Bf.40/2014/4.); Fővárosi Ítéletábla 3.Bf.94/2012/14.

⁵⁴ Szegedi Ítéletábla Fkf.I.59/2009/47.

⁵⁵ BH, 1978/102.; BH, 1979/93.

⁵⁶ BH, 1992/511.

mellőzhetőnek tartja, ennek indokairól határozatának indokolásában számot kell adnia.

A kifejtettek alapján az ittas járművezető által vezetett jármű elkobzásának jogszabályi lehetőségét vizsgálva elsődlegesen arra a dogmatikai kérdésre kell választ adni, hogy a jármű a Btk. 72. § (1) bekezdés a) pontjának alkalmazásában elkövetési eszköznek minősül-e.

Az elkövetési eszköz fogalmát a Btk. nem határozza meg, és a fogalom tisztázásával behatóan a szakirodalom sem foglalkozik, ezért a Btk. 72. § (1) bekezdés a) pontját a bírói gyakorlat töltötte meg tartalommal.

A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma és a megyei bíróságok (a Fővárosi Bíróság) büntető kollégiumainak a *Bírósági Határozatok* 1999/9. számában megjelent álláspontja értelmében „*a bűncselekmény elkövetéséhez használt vagy arra szánt» anyagi eszköz akkor kobozható el, ha a használata, illetve annak szándéka közvetlen kapcsolatban áll az elkövetési magatartással, illetve a büntetendő előkészületi magatartással*”. A Legfelsőbb Bíróság – 2/2007. BK vélemény alapján már nem irányadó, de az elkövetési eszköz fogalmának meghatározása tekintetében továbbra is iránymutatással szolgáló⁵⁷ – a BK 67. számú állásfoglalásának indokolásában kifejti, hogy „*az eszköz mindennapi értelemben olyan tárgy, amely valamely tevékenység, művelet vagy munka elvégzését lehetővé teszi, megkönnyíti vagy meggyorsítja. A joggyakorlat szerint a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszköz csak az lehet, amelyet az elkövető a bűncselekmény törvényi tényállásába foglalt tevékenységhez szükségszerűen használ.*” A BH 1978/103. számon közzétett eseti döntés szerint „*a bűncselekmény eszköze az lehet, amelyet az elkövető a bűncselekmény törvényi tényállásában foglalt tevékenységhez szükségszerűen használ, amely tehát a bűncselekmény megvalósulásának az eszköze*”.

Meg kell azonban jegyezni, hogy elegendő, ha az eszköz használatának „szükségszerűsége” mint az elkövetési eszköz fogalmi eleme a történeti tényállás viszonylatában megállapítható, és nem szükséges, hogy a bűncselekmény törvényi tényállása is jelentőséget tulajdonítson az elkövetés eszközének. Elkövetési eszköznek tehát az a dolog minősül, amelynek használata az adott egyedi esetben szükséges volt az elkövetéshez, más szóval, amelynek a történeti tényállásból történő elhagyása esetén a cselekmény nem merítené ki a bűncselekmény törvényi tényállását. Konkrét példával élve: a testi sértés

⁵⁷ A BK 67. számú állásfoglalás fogalom meghatározását idézi a Fővárosi Ítéletábrla a 3.Bf.245/2012/18. számú ítéletében.

törvényi tényállásban elkövetési eszköz mint tényállási elem nem szerepel, ettől függetlenül, ha az elkövető adott esetben valamely tárggyal okoz sérülést a passzív alanyak, a használt tárgy elkövetési eszköznek minősül, így elkobzás hatálya alá esik. Az elkövetési eszközt abban az esetben is el kell kobozni, ha azt – mint tárgyi oldali ismérvet – a bűncselekmény törvényi tényállása is értékeli. Ilyen bűncselekmény például a szabálysértési értékre hamis vagy lopott kulcs használatával elkövetett lopás, amely esetben a hamis vagy lopott kulcs (például zárféssű) elkobzás alá esik.⁵⁸ További példaként említhető a tiltott vadászati eszközzel elkövetett orvvadászat, amelynek törvényi tényállásában szereplő, külön jogszabályban meghatározott tiltott vadászati eszköz szintén az elkobzás hatálya alá tartozik.

A járművek mint elkövetési eszközök elkobzásával kapcsolatos bírói gyakorlat szerint a közlekedési eszköz és a bűncselekmény elkövetésének eszköze nem egybeeső fogalmak, ezért a közlekedési eszközül használt dolog – például rablás esetén a bűncselekmény helyszínének megközelítéséhez és az onnan való távozáshoz használt kerékpár – elkobzásának a Btk. vizsgált rendelkezése alapján nincs helye.⁵⁹ A Fővárosi Ítéltábla egy eseti döntésében hivatkozik arra a kialakult bírói gyakorlatra is, amely szerint gépjármű elkobzására általában akkor kerülhet sor, ha azt kifejezetten a bűncselekmény elkövetésére rendszeresen felhasználták (például a mozgó bűnözés körében), vagy erre a célra átalakították.⁶⁰

A bírói gyakorlat által kialakított fogalom meghatározás tehát az elkövetési eszköz fogalmának lényegét az elkövetési magatartással való közvetlen kapcsolatban és az elkövetési magatartás kifejtéséhez történő szükségszerű használatban ragadja meg. Az elkövetési eszköz fogalmának ismertetett meghatározása azonban – a német büntetőjogi dogmatika *Beziehungsgegenstand* és elkövetési eszköz (*Tatwerkzeug*) közötti fogalmi megkülönböztetésének létjogosultságát elfogadva – csak azzal a kiegészítéssel tartható fenn, hogy nem minősülnek elkövetési eszköznek azok a dolgok, amelyek annyira szoros kapcsolatban állnak az elkövetési magatartással, hogy annak részei. Ittas járművezetés esetén a szándékos bűncselekmény törvényi tényállása megvalósulásának szükségszerű feltétele a jármű használata, a bűncselekmény ugyanis csak jármű vezetésével valósítható meg. Kérdésként vetődik fel azonban, hogy az elkövető által vezetett jármű csupán közvetlen kapcsolatban áll az elkövetési magatartással (de mint elkövetési eszköz azon kívül

⁵⁸ Tatabányai Városi Bíróság B.550/2006/26. (Komárom-Esztergom Megyei Bíróság 1.Bf.44/2007/16.).

⁵⁹ Legfelsőbb Bíróság Bfv.II.791/2010/4.; BH, 1993/135.

⁶⁰ Fővárosi Ítéltábla 6.Bf.96/2011/8.

esik), vagy magának az elkövetési magatartásnak a része (ezért dogmatikailag elkövetési eszköznek nem minősíthető).

E két eset közötti határvonal rendkívül nehezen húzható meg, és mindkét álláspont mellett sorakoztathatók fel érvek. Az azonban kijelenthető, hogy a jelenlegi bírói gyakorlat – bár ezt kifejezetten nem mondja ki – a járművet nem tekinti az ittas járművezetés elkövetési eszközének. Ez az indoka annak, hogy az ittas járművezetés tárgyában született bírói ítéletek az elkövető által vezetett jármű elkobzásáról nem rendelkeznek, az elkobzás elrendelésének elmaradását nem indokolják, ha ugyanis a gyakorlat a járművet elkövetési eszköznek tekintené, az elkobzás csak a Btk. 72. § (3) bekezdésében meghatározott feltételek hiányára, vagy a Btk. 73. § szerinti méltányosságra történő kifejezett hivatkozással lenne mellőzhető.

A bírói gyakorlattal ellentétes álláspontra helyezkedik azonban maga a Btk. indokolása, amely az ittas járművezetés törvényi tényállásában felsorolt járművekre mint a bűncselekmény elkövetési eszközeire hivatkozik, és a jogirodalomban is megjelenik az a nézet, amely szerint a jármű a bűncselekmény elkövetési eszköze.⁶¹ Mindemellett külföldi példák is felhozhatók a jármű elkövetési eszközként történő elkobzására. A jármű elkövetési eszköznek minősítése esetén, ha az ittas járművezető a bűncselekmény elkövetéséhez a saját járművet használja, vagy a más személy tulajdonában álló járművet a tulajdonos előzetes tudtával használja, a jármű elkobzás hatálya alá esik, és az elkobzás csak a Btk. 73. § alapján, az ott meghatározott feltételek fennállása esetén mellőzhető.

A méltányosság alkalmazhatósága szempontjából a bűncselekmény súlyát és az elkobzásnak az elkövetőre, illetve a tulajdonosra gyakorolt hátrányos következményeit kell egymással szemben mérlegelni. Az elkobzás méltányosságból történő mellőzésének bírói gyakorlata a bűncselekmény tekintetében nem kizárólag annak szoros értelemben vett tárgyi súlyát⁶², hanem az elkövetés óta eltelt időt⁶³, az elkövetés körülményeit és indítékát⁶⁴ is mérlegelés körébe vonja, míg az elkobzásnak az elkövetőre, illetve a tulajdonosra gyakorolt hatása szempontjából elsődlegesen az érintett személyi, jövedelmi és vagyoni viszonyait⁶⁵, valamint az elkövetési eszköz értékét⁶⁶ veszi figye-

61 Hegedűs István – Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Katona Tibor – Mezőlaki Erik – Szomora Zsolt – Törő Sándor: Kommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Wolters Kluwer Jogtár

62 BH, 1992/12.; BH, 1988/292.

63 BH, 1998/409.

64 BH, 1995/148.

65 BH, 1992/12.; BH, 1995/148.; BH, 1998/409.

66 BH, 1988/292.

lembe. A BH 1988/292. számon közzétett eseti döntésben például a bíróság a közúti veszélyeztetés büntettének (és azzal halmazatban ittas járművezetés vétségének) elkövetője által használt gépkocsi mint elkövetési eszköz elkobzását arra tekintettel mellőzte, hogy az elkövető balesetet nem okozott, sérülést nem idézett elő, így a nagy értékű gépkocsi elkobzása a terhelt cselekményének súlyával összhangban nem álló, aránytalan hátrányt jelentett volna. A BH 1997/618. számú eseti döntésben pedig a bíróság a közúti veszélyeztetés elkövetési eszközének minősülő traktor elkobzását azért mellőzte, mert az egyéni gazdálkodó vádlott a földje megműveléséhez és állatainak ellátásához ezt az erőgépet használta, más olyan jellegű eszköz pedig nem állt a tulajdonában, amellyel a traktort pótolhatta volna. Az elkövetőre, illetve a tulajdonosra gyakorolt hatást azonban vélhetően nem lehet megszorítón értelmezni, így az elkobzás mellőzését akár az is megalapozhatja, ha az elkobzás az elkövető, illetve a tulajdonos családtagjaira nézve járna a bűncselekmény súlyával arányban nem álló hátrányos következményekkel, például a jármű elkobzása esetén munkába, oktatási intézménybe járásuk ellehetetlenülne vagy számottevően megnehezülne.

Az előbbieken alapján levonható az a következtetés, hogy még ha elfogadjuk is, hogy a jármű az ittas járművezetés elkövetési eszköze, az esetek jelentős részében az elkobzás méltányosságból történő mellőzésének lenne helye. A többszörös és különös visszaesők esetén a személyükben rejlő társadalomra veszélyesség magas foka, az ittas járművezetés minősített eseteit megvalósító elkövetők esetén pedig a cselekmény kiemelkedő tárgyi súlya azonban nagy valószínűség szerint nehezen tenné megkérdőjelezhetővé az elkobzás alkalmazásának arányosságát.

Összegzés

Az ittas járművezetéshez használt járművek elkobzását az ezt lehetővé tevő külföldi jogrendszerek nagyobb részében speciális jogszabályi rendelkezés biztosítja, ilyen kifejezett előírást azonban a magyar jogszabályok nem tartalmaznak. A jelenlegi magyar jogi szabályozás és büntetőjogi fogalomkészlet – így különösen az elkövetési eszköz gyakorlatban kialakult fogalom meghatározása – alapján továbbá nem adható teljesen egyértelmű válasz arra a dogmatikai kérdésre, hogy az ittas vezetéshez használt jármű elkövetési eszköznek minősül-e, így a jármű elkobzását elutasító jelenlegi jogalkalmazói gyakorlat helyességét illetően sem lehet egyértelműen állást foglalni. Az ittas

vezetéshez használt járművek elkobozhatóságának kérdését ezért a jogalkotásnak kellene egyértelműen rendeznie, egy esetlegesen kialakítandó szabályozáshoz pedig hasznos példával szolgálhatnak a külföldi jogi megoldások és az azok kapcsán felvetődő jogalkalmazási és alkotmányossági problémákra adott bírói válaszok.